

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

کتاب معلم
(راهنمای تدریس)

هدیه های آسمان
تعلیم و تربیت دینی

سوم دبستان

۱۳۹۲

مقدمه:

کودکی، اگر چه آغاز حرکت و تلاش برای زیستن است و مرحله ای است که باید به خودی خود، به رسمیت شناخته شود؛ با این همه، مقدمه نوجوانی، جوانی و بزرگسالی است و اساس زندگی بزرگسالی، به کیفیت این دوره بستگی دارد. این کیفیت نیز به چگونگی تعلیم و تربیت در این دوران وابستگی کامل دارد. در سال های اخیر، توجه به نیازهای نو در عرصه آموزش دین، رویکردهای جدید در امر آموزش، توجه بیش از پیش به جنبه های نگرشی آموزه های دینی، لزوم بهره گیری از روش های نوین در تعلیم و تربیت دینی و به کارگیری تربیت دینی به منظور شکل گیری رفتارهای دینی و تقویت احساس دینی از طریق شناخت دین و تفکر در آن و ... - که همه برخاسته و برگرفته از نظرات و پیشنهادهای آموزگاران مجرب، صاحب نظران و کارشناسان امر تعلیم و تربیت است - ، هم چنین تدوین برنامه درسی ملی و ضرورت به کار گیری مفاد آن در تالیف کتاب های درسی، متخصصان تعلیم و تربیت دینی را برآن داشت تا با برنامه ریزی دقیق در این خصوص، دست به کار تالیف جدید کتاب های درسی بزنند. بر این اساس کتاب درسی پایه سوم ابتدایی به صورت جدید التالیف و با محتوایی تکمیلی نسبت به پایه دوم به رشته تحریر درآمد. در پی آن نیاز به تالیف کتاب راهنمای معلم به عنوان پلی ارتباطی میان برنامه ریزان و مولفان از یک سو و معلمان از سوی دیگر برای این پایه ضروری گردید.

در راهنمای معلم هدیه های آسمان پایه سوم دو بخش در نظر گرفته شده است:

- بخش اول کلیات است که مشتمل بر دیدگاه ها ، تعاریف، تبیین رویکرد و اطلاعات کلی می باشد ؛ و

در دو فصل تنظیم شده است:

- فصل اول: اصول حاکم بر برنامه درسی تعلیم و تربیت دینی

- فصل دوم: شیوه ارزشیابی پیشرفت تحصیلی در هدیه های آسمان

- بخش دوم راهنمای تدریس است که مشتمل بر اهداف درس، توضیحی مختصر در باره محتوا، شیوه

تدریس درس ، ارزشیابی و نکات پنهان در نوشته ها و تصاویر درس می باشد؛ و در دو فصل تنظیم

شده است:

- فصل اول: نکاتی کلی در باره آموزش های مربوط به موضوعات کتاب هدیه های آسمان

- فصل دوم: راهنمای تدریس مشتمل بر توضیحات مربوط به هر درس

گروه درسی تعلیم و تربیت دینی ضمن آرزوی توفیق روز افزون همکاران عزیز در رشد و پرورش دینی آینده سازان کشور اسلامی ایران، امیدوار است این کتاب شما را در روند تدریس دروس هدیه های آسمان یاری نماید.

پایگاه اینترنتی گروه تعلیم و تربیت دینی با قرار دادن اخبار، بخش نامه ها، نسخه ی الکترونیکی کتاب های درسی، متون کمک آموزشی، کتاب راهنمای معلم، شیوه نامه ی ارزشیابی در پایه های مختلف؛ در خدمت شما معلمان گرامی می باشد. آدرس وبگاه عبارت است از:

dini-dept.talif.sch.ir_

بخش اول

کلیات

اصول حاکم بر برنامه درسی تعلیم و تربیت دینی^۱

۱. محور قرار گرفتن قرآن کریم و سنت و سیره معصومین صلوات الله علیهم

این اصل که برگرفته از مبانی تعلیم و تربیت دینی است، بر همه مراحل برنامه، بخصوص تعیین اولویت های آموزشی، اهداف کلی پایه های تحصیلی، روش های تعلیمی و تربیتی و تدوین محتوا و رسانه های آموزشی حاکم است.

۲. توجه به رویکردهای جدید در تعلیم و تربیت با هدف روزآمد شدن برنامه

شیوه های نو در تعلیم و تربیت، بر روش های فعال و مشارکتی در آموزش تأکید داشته و به دنبال ایجاد فرصت برای مشارکت دانش آموزان در امر یادگیری است. در این شیوه، معلم در واقع راهنما و راهبر است و این بچه ها هستند که با راهنمایی او، مفاهیم جدید را دریافت می کنند.

۳. توجه به توانایی ها و محدودیت های رشد شناختی دانش آموزان دوره ابتدایی

در برنامه جدید، با توجه به ویژگی های رشد ذهنی دانش آموزان در دوره ابتدایی، علاوه بر بهره گیری از محسوسات و نمونه های عینی، بر تربیت استعداد های کودک برای شناختن اوضاع جهان خارج و مرتبط ساختن مطالب درسی با مظاهر زندگی و اشیای موجود در محیط خاص کودک تأکید شده است. برای بیان مفاهیم موجود در برنامه، از مفاهیم ساده و ملموس استفاده شده است مفاهیمی که بچه ها خود بتوانند با آنها ارتباط برقرار کرده، درکشان کنند و نسبت به آنها احساس خوشایند و دلپذیری داشته باشند. شایان ذکر است که تأکید بر آموزش محسوس و ملموس صرفاً روشی است برای تقویت ایمان به غیب، زیرا بذر ایمان به غیب در همین دوره در وجود کودک افشاندن می شود.

۴. توجه به جنبه های عاطفی، نگرشی برای عمل کردن باورها

آنچه بیش از هر چیز دیگری در تعلیم و تربیت دینی مورد نظر است، ایجاد نگرش های صحیح و یا تغییر برخی نگرش های نادرست است و اینکه دانش آموز براساس آموخته های خود بتواند به یک موضع و نظرگاه معین و ضرورتاً صحیح برسد و امکان انتخاب و تصمیم گیری را بیابد و در نهایت از این رهگذر به ایمان و اعتقاد برسد. این ایمان و اعتقاد، مقدمه عمل آگاهانه و انتخاب شده است، بنابراین در برنامه جدید، انباشتن ذهن کودکان از مفاهیم و تأکید صرف بر مهارت هایی که تنها به درد امتحان می خورد و آنها را به هنگام ارزشیابی به ظاهر موفق جلوه می دهد، مد نظر نبوده، در

^۱ - برگرفته از راهنمای برنامه درسی دوره ابتدایی گروه درسی تعلیم و تربیت دینی

عوض، ادراک مفاهیم دینی به عنوان مقدمه ای برای رشد عاطفی و تغییر نگرش های دانش آموزان نسبت به آنها و انس با این مفاهیم مورد توجه قرار گرفته است. همچنین به «عمل صحیح» به عنوان حاصل تبعی «نگرش های صحیح» تأکید شده است.^۱

۵. اصالت قائل شدن به کیفیت فرایند یاددهی - یادگیری و استفاده از روش آموزش فعال

آشنایی با معارف دینی، هدفی میانی و زیستن دینی انسان، هدف اصلی تربیت دینی است. از آنجا که مسایل زندگی انسان نامحدودند و هیچ گاه نمی توان همه آنها را آموزش داد، لازم است دانش آموختگان، فرایند یادگیری را به خوبی آموخته باشند تا در مواجهه با هر مسئله تازه ای، راه حل مناسب آنرا پیدا کنند و جریان یادگیری را تداوم بخشند. بر این اساس، توصیه می شود که به فرایند یادگیری بیش از پیش توجه شود؛ چرا که فقط این نتیجه یادگیری نیست که اهمیت دارد بلکه آنچه طی فرایند آموزش اتفاق می افتد، نیز از اهمیت فراوان برخوردار است. ثمره این بحث آن است که اولاً درگیری دانش آموزان در جریان یادگیری، موجب عمیق تر و پایدارتر شدن آموخته های آنان می شود؛ ثانیاً معلم را یاری می دهد تا برای ارزشیابی پیشرفت یادگیری آنان، هم به فرایند و هم به محصول توجه کند و به نتایج بهتری دست یابد؛ ثالثاً اینکه به واسطه فعالیت بیشتر در امر یادگیری، در دانش آموزان احساس خوب و خوشایندی ایجاد می کند که به ویژه برای درس دینی، فوق العاده حائز اهمیت است.

همچنین فراهم ساختن فرصت مشارکت فعال دانش آموزان در جریان آموزش و یادگیری بسیار مهم است؛ چرا که به دانش آموز کمک می کند تا حد امکان، خودش جست و جو، فکر و عمل کند و با توجه به تجارب و یافته های قبلی و فعلی خود، به نتیجه برسد و معلم هم با راهنمایی های مناسب، او را در این راه یاری رساند. به این ترتیب، به کارگیری روش های یادگیری از طریق همیاری (شرکت دانش آموز در فعالیت های آموزشی به عنوان یکی از اعضای گروه) و بهره گیری از شیوه های فعال تدریس، که از طریق آن، دانش آموزان با هدایت معلم و فعالیت ذهنی و عملی خود، به نتیجه می رسند، از راهبردهای اساسی فرایند یادگیری در تعلیم و تربیت دینی است.

۶. تقویت احساس نیاز به دین

برنامه درسی و آموزش های دینی باید به گونه ای طراحی شود که اصل احساس نیاز به دین را برای دانش آموز زنده کند؛ به گونه ای که دریابد بدون تکیه بر دین و اعتقادات دینی زندگی او دارای

^۱ - با توجه به تحقیقات انجام شده توسط دکتر ناصر باهنر، دکتر حسین اسکندری و دکتر دادستان

خلأیی بزرگ بوده، و از معنا و جهت تهی است؛ در حالی که زندگی با دین گره ها را می گشاید و از سردرگمی ها نجات می دهد و او را به شخصی فعال و هدفمند و مفید در زندگی تبدیل می کند.

۷. توجه به هنر برای ترسیم چهره زیبای الگوهای دینی

توجه به جنبه های زیبایی شناختی از ارکان آموزش دینی است؛ زیرا در درجه اول، فطرت زیباپرست دانش آموزان مورد توجه قرار گرفته و پرورش می یابد؛ دوم اینکه از دین و آموزه های آن، تصویری زیبا در ذهن آنان ترسیم می شود و سوم اینکه چهره زیبایی از الگوهای رفتاری و شخصیت پیشوایان بزرگ دینی در جان و اندیشه آنان نقش می بندد. با توجه به اهمیت الگوپذیری در این سن، استفاده از الگوهای صحیح موكداً باید مورد توجه قرار گیرد تا زیبایی های دین و دین زیبا در سطحی کودکانه به بچه ها آموزش داده شود.

۸. توجه به زبان و ادبیات خاص کودکان

ادبیات کودکان آموزه های ارزنده ای را در اختیار برنامه ریزان و مؤلفان کتاب های درسی قرار می دهد تا با بهره گیری از آنها بتوانند به زبان کودکان بیش از پیش نزدیک شده و کلام خود را با آنان هماهنگ کنند. در برنامه جدید نیز تا آنجا که به محتوا، اصالت مفاهیم و ساختار آموزشی مواد درسی لطمه وارد نشود، از آموزه های مربوط به ادبیات کودکان و محصولات کارشناسان این حیطه بهره گرفته شده است.

۹. ارتباط آموزش با نیاز و علاقه دانش آموزان و توجه به او به عنوان منبع اطلاعات برنامه درسی

هدف تعلیم و تربیت دینی آن است که دانش آموزان از آموخته های خود، در موقعیت های مختلف زندگی روزمره استفاده کنند. به همین جهت در این برنامه سعی شده آموزش ها با زندگی روزمره دانش آموزان کاملاً مرتبط باشند. استفاده از موقعیت ها و نمونه های موجود در زندگی روزمره دانش آموزان، انتخاب مطالب، نمونه ها و مثال ها از زندگی آنها، فراهم ساختن فرصت تمرین و تعمیم آموخته ها به زندگی روزمره و موقعیت های شبیه سازی شده آن و ... از جمله نکاتی است که در این مورد مطمح نظر قرار گرفته اند. همچنین از آنجا که کودکان، جستجو، کشف و ساختن را دوست دارند، از بازی و فعالیت های نشاط آور و لذت می برند، در این برنامه، سعی شده این گونه علایق در فعالیت های آموزشی و تربیتی مورد توجه قرار گیرد.

۱۰. حضور اندیشه های حضرت امام خمینی (قدس سره) در کالبد محتوای آموزش

اندیشه های امام خمینی که معمار بزرگ نظام اسلامی در عصر حاضر هستند، باید در همه مراحل آموزش و برنامه درسی حضور داشته باشد. استفاده از پیام ها، سخنرانی ها و کتاب های ایشان و

آوردن مصادیق نمونه‌ها و شواهد از آنها و نیز ارجاع دانش آموز به این آثار در برنامه‌های تحقیقی خود، سبب توجه دانش آموزان به اندیشه‌های آن بزرگوار است.

۱۱. بهره‌مندی از دستاوردهای عالمان دین

در تدوین و تبیین آموزه‌های دینی، باید از منبع غنی علوم و فرهنگ اسلامی که فرزنانگان علم و تقوا در طول چند قرن تمدن اسلامی با مجاهدت خود فراهم ساخته‌اند، استفاده شود و دستاوردهای علمی که دانشمندان اسلامی معاصر در جهت ارائه اسلام ناب در جهان امروز عرضه کرده‌اند، بخصوص آثار فرهنگی حضرت امام خمینی، علامه طباطبایی و شهید مطهری رحمه الله علیهم و رهنمودهای رهبر معظم انقلاب اسلامی فرا راه حرکت‌های آموزشی قرار گیرد.

۱۲. توجه به اهداف ویژه دختران و پسران

برنامه باید با توجه به تفاوت‌های موجود در احکام دختران و پسران طراحی شده و در اموری مانند سن بلوغ، معاشرت، پوشش و حجاب، نظام خانواده، نقش مرد و زن در خانه و جامعه، باید به نوع مخاطب و نحوه پیام‌رسانی به او توجه گردد. همچنین جنبه‌های روان‌شناختی زن و مرد در مجموعه آموزش‌ها باید مد نظر قرار گیرد.

۱۳. سمت‌گیری آموزش در جهت وحدت اسلامی

برنامه باید در جهت تقویت وحدت اسلامی و نزدیکی پیروان مذاهب مختلف اسلامی طراحی شود تا مودت و رحمت میان آنان را استحکام بخشد؛ به همین دلیل محور آموزش را بر تعلیمات قرآن کریم و سنت پیامبر اکرم (ص) و اهل بیت بزرگوار ایشان قرار داد.

۱۴. آموزش اقلیت‌های دینی (مسیحی، یهودی و زرتشتی)

چون همه ادیان الهی در اصول دین و جوهره و حقیقت دین که خداگرایی و معنویت‌گرایی و عمل برای سعادت در آخرت است، وحدت نظر دارند، چارچوب کلی برنامه درسی آنان از همین برنامه اخذ می‌شود. اما محتوای آموزشی آنان با توجه به تعلیمات خاص آن ادیان و با استفاده از منابع مورد تأیید در آن ادیان، فراهم می‌آید. این آموزش باید هماهنگ با قوانین جمهوری اسلامی ایران باشد.

فصل دوم

ارزشیابی پیشرفت تحصیلی در هدیه های آسمان

چند نکته مهم در ارزشیابی^۱

- ارزشیابی، به عنوان مهمترین بخش فرایند یادگیری، باید با هدف رشد دانش آموزان انجام شود.
- ارزشیابی صرفاً برای مشخص ساختن موارد اشتباه و ضعف هایی است که باید تصحیح شوند، نه برای ثبت اشکالات و گزارش آن به دیگران. به عبارت دیگر، وسیله ای است برای تحریک و تشویق دانش آموزان به یادگیری بیشتر.
- در تعلیم و تربیت دینی، همه قلمروهای یادگیری، اهمیت و ویژگی های خاص خود را دارد. برای یادآوری اهمیت هر یک، کافی است به این نکته توجه کنیم که اعمال دینی، هنگامی ارزشمندند که براساس ایمان و تمایلی درونی و قلبی باشند و اساس چنین ایمانی را نیز معرفت و شناخت حقیقی تشکیل می دهد.
- اینکه هر دانش آموزی، مطابق با سرعت انتقال و توان یادگیری خود می آموزد، واقعیتی غیرقابل انکار است. اما این را نیز نمی توان نادیده گرفت که هر دانش آموزی، احساسات دینی خود را به گونه ای بروز می دهد؛ به طوری که بتوان در رفتار، گفتار و حرکات او ردپایی از تحقق اهداف برنامه درسی را مشاهده کرد. به همین جهت برای قضاوت نهایی در مورد پیشرفت تحصیلی دانش آموزان، آموزگار باید به جمع بندی مشاهدات خود در طول سال تحصیلی اقدام نماید.
- باید از یک سوء برداشت پرهیز شود و آن اینکه توجه به قلمروهای نگرشی و مهارتی دانش آموزان بدین معنا نیست که به میزان دین داری آنها نمره بدهیم و مثلاً به کسی که در نماز جماعت شرکت می کند یا راست می گوید یا غیبت دیگران را نمی کند، نمره کامل بدهیم. این امور اساساً قابل نمره دادن نیستند.

^۱ - برای آشنایی بیشتر مراجعه کنید به کتاب ارزشیابی خلاق در تعلیم و تربیت دینی بصیرت گرا، نوشته علیرضا رحیمی، سعید راصد، فاطمه رمضانی، انتشارات نهج

- نباید با آزمون‌ها و امتحانات مشکل و دلهره آور، در دانش‌آموزان، احساس ناخوشایندی نسبت به درس دینی ایجاد شود و یا تعدادی از آنها موفقیت در این زمینه را برای خود، امری دشوار و یا ناممکن تلقی کنند. اگر کودکی، در مورد انجام تکلیفی، خود را ناموفق و شکست خورده تلقی کند، نسبت به آن کار، احساس بدی پیدا کرده و چنین احساسی، حتی او را از یادگیریهای بعدی باز میدارد.
- از آنجا که رقابت میان فردی برای دانش‌آموزان ابتدایی، اضطراب‌آفرین و گاهی ناامیدکننده است، وضعیت هر کودک، باید به نسبت خودش و پیشرفتی که حاصل کرده، سنجیده و برآورده گردد. به عبارت بهتر، آنچه مهم است، رقابت هر دانش‌آموز با خود اوست، نه با دانش‌آموزان دیگر.

ارزشیابی با چه روشی صورت می‌گیرد؟

ارزشیابی در درس هدیه‌های آسمان به صورت مستمر و از طریق مشاهده عملکرد دانش‌آموزان و محصول عملکرد آن‌ها در طول فرایند یادگیری صورت می‌گیرد.

کیفیت ارزشیابی مستمر در طول سال تحصیلی

ارزشیابی مستمر با استفاده از روشهای گوناگون می‌تواند صورت گیرد؛ به عنوان مثال به معرفی دو نمونه می‌پردازیم^۱:

مشاهده: این روش مبتنی بر بررسی فعالیت‌های مستمر روزانه در مدرسه و حتی خارج از آن است مشاهده ممکن است در موقعیت طبیعی و وضعیت عادی دانش‌آموز انجام شود یا در موقعیت مصنوعی که برای او به وجود آورده ایم بدون آنکه خود مطلع باشد، صورت پذیرد.

آزمون شفاهی: در این نوع ارزشیابی، معلمان جهت اطلاع از پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان، به تناسب اهداف و محتوای درس، سؤالاتی را به صورت شفاهی می‌پرسند. در آزمون شفاهی به دلیل رو در رو بودن پرسشگر و پاسخ‌دهنده، مشکلات یادگیری دانش‌آموزان تا حدود زیادی مشخص شده و معلم می‌تواند به موقع بازخوردهای لازم را به دانش‌آموزان و اولیای ایشان ارائه نماید.

^۱ - برای آشنایی با سایر روش‌ها می‌توانید به کتاب «راهنمای معلم در ارزشیابی توصیفی» که از سوی سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی وزارت آموزش و پرورش منتشر شده است، مراجعه نمایید.

چه مواردی مورد ارزشیابی مستمر قرار می گیرد و نشانه های بروز هر یک چیست؟

۱. درک مفاهیم

از آنجا که تحقق اکثر اهداف برنامه، منوط به درک مفاهیم ارائه شده به دانش آموزان است، بر این اساس درک مفاهیم پیش بینی شده در محتوای برنامه و بسط آن ها، استفاده از این مفاهیم در موارد تعیین شده و به کارگیری قوه خلاقیت دانش آموزان برای فهم بهتر و گسترش مفاهیم، یکی از بخش های عمده برنامه است که نظام ارزشیابی باید بدان پردازد.

برای ارزشیابی دانستنی های دانش آموزان، باید به آنها فرصت دهیم تا برداشت و ادراک خود را از مفاهیم آموخته شده، با سازمان ذهنی و زبان خاص خود بیان کنند^۱؛ مثال ها، نمونه ها و مصداق های جدیدی علاوه بر مثال ها و نمونه های تدریس شده، بیان نمایند؛ مصداق یک مفهوم را از غیر آن تشخیص دهند؛ مصداق مفهوم را در قالب ها و شکل های گوناگون شناسایی کنند؛ ارتباط آن را با مفاهیم و موضوعات دیگر جست و جو و بیان نمایند؛ در موقعیت های عملی و به شیوه های مختلف، آن را به کار ببرند، بتوانند برخی از نتایج و تبعات آن را پیش بینی کنند و مفاهیم متضاد آنها را شناسایی و بیان کنند و...

۲. تقویت نگرش ها

برای ارزشیابی از نگرش ها باید به سراغ نشانه های مناسب برویم. بررسی دلایل دانش آموزان برای انجام یک فعالیت، یکی از راه های پی بردن به احساسات و نگرش های آنها می باشد. تکمیل جملات ناقص، تفسیر تصاویر، تکمیل داستان، نوشتن جملات و عبارات ساده و ... از دیگر شیوه های ارزشیابی در این زمینه هستند. همچنین بروز نشانه هایی مانند انجام فعالیتهای انتخابی و داوطلبانه در مقابل وظایف و تکالیف مشخص، انجام فعالیت در حدی فراتر از آنچه از دانش آموزان خواسته شده، ابراز احساسات مثبت و یا هیجان به هنگام انجام یک فعالیت، دوام و استمرار یک رفتار در شرایط و موقعیت های مختلف و.. می توانند به عنوان علامت وجود علاقه و احساس مثبت نسبت به یک فعالیت، تلقی گردد.

۳. کسب مهارت ها

در این حوزه که شامل مهارت های مربوط به اعمال دینی، مشارکت فعال در فعالیت های دینی و مشارکت فعال در فعالیت های گروهی یادگیری می شود، دانش آموزان از طریق تکرار و تمرین، مهارت هایی را در زمینه آداب و اعمال دینی کسب می نمایند. ایشان همچنین می آموزند که برای

^۱ - بیان افکار و برداشت های دانش آموزان می تواند به اشکال گوناگون از جمله، مکالمه، نوشتن، نقاشی، نمایش و مدل سازی صورت گیرد.

فهم مطالب، جست و جوی مفاهیم و یادگیری بهتر، با دیگران مشارکت کنند، به نظر دیگران احترام بگذارند، نظرهای خود را مطرح کنند و عضو فعالی در گروه باشند. اهداف مربوط به یادگیری برخی از احکام عملی و آداب اخلاقی و ممارست در انجام آن‌ها نظیر وضو گرفتن و نماز خواندن در این گروه قرار دارند.

معیار در ارزشیابی مستمر چیست؟

معیار در ارزشیابی مستمر، همان اهداف و انتظارات یادگیری است که در آغاز هر درس ذکر شده است. انتظار می‌رود هر دانش‌آموز در هر نیمسال دست کم در چهار درس مورد ارزشیابی قرار گرفته و امتیازی را کسب نموده باشد. نتیجه ارزشیابی مستمر دانش‌آموز در پایان هر نیمسال تحصیلی، عبارت است از میانگین چهار درجه ثبت شده از وی^۱.

^۱ - معلمان گرامی جهت آشنایی با چگونگی ثبت مشاهدات و ابزارهای گوناگون ارزشیابی می‌توانند به کتاب «راهنمای معلم در ارزشیابی توصیفی» که از سوی سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی وزارت آموزش و پرورش منتشر شده است، مراجعه نمایند.

بخش دوم راهنمای تدریس

فصل اول

کلیاتی درباره‌ی موضوعات

هدیه‌های آسمان

پایه سوم ابتدایی

سرفصل های برنامه تعلیم و تربیت دینی

پایه / موضوعات	پایه دوم	پایه سوم
خدا شناسی	<ul style="list-style-type: none"> - مهربانی خدا - نعمت های الهی - دعا، راه گفت و گو با خداوند 	<ul style="list-style-type: none"> - بخشندگی خدا - نیازمندی انسان به نعمت های الهی - شکرگزاری در برابر نعمت های خداوند
پیامبری	<ul style="list-style-type: none"> - پیامبران بزرگ الهی - مهربانی پیامبر اسلام (ص) با کودکان 	<ul style="list-style-type: none"> - حضرت ابراهیم، یکی از پیامبران بزرگ الهی - پیامبر اسلام (ص) در کودکی
امامت	<ul style="list-style-type: none"> - ائمه ی اطهار (ع)، بهترین انسان ها - اهل بیت پیامبر (ع) - امامان اول، دوم و سوم - امام دوازدهم 	<ul style="list-style-type: none"> - امامان چهارم و پنجم و ششم - ویژگی های شاخص امام زمان (عج) - حضرت زهرا (س) برترین زن و مادر
جهان آخرت	-	<ul style="list-style-type: none"> - تناسب عمل و نتیجه در زندگی - جهان آخرت، محل پاداش و جزا - بهشت و جهنم، جزای اعمال نیک و بد در جهان آخرت
قرآن	- پیام های قرآنی	- پیام های قرآنی
آداب و اخلاق	<ul style="list-style-type: none"> - آداب سلام کردن - پاکیزگی - خوردن و آشامیدن 	<ul style="list-style-type: none"> - حجاب و پوشش اسلامی - نظم و ترتیب - احترام به پدر و مادر و معلم - حفظ و مراقبت از طبیعت
احکام	<ul style="list-style-type: none"> - وضو - نماز دو رکعتی - اوقات اذان 	<ul style="list-style-type: none"> - تکلیف و مقدمات آن - نماز سه و چهار رکعتی - روزه - طهارت - حجاب - تقلید

<p>- ما، رمضان و عید فطر - جشن تکلیف دخترها - روز ولادت حضرت زهرا (س) و روز مادر - عاشورا</p>	<p>- جشن ولادت پیامبر اکرم (ص) - جشن ولادت امام زمان (ع) - جشن نماز</p>	<p>مراسم اسلامی</p>
<p>- احساس علاقه، محبت بیشتر به حضرت زینب (س)</p>	<p>-</p>	<p>شخصیت های دینی</p>
<p>- توجه به نیازانسان به نعمت های الهی -علاقه مندی به رفع نیاز خود در درس گرفتن از کودکی پیامبر(ص)</p>	<p>- توجه به خود به عنوان محبوب خداوند - گرایش و علاقه به پاکیزگی خود</p>	<p>خود شناسی</p>

معرفی موضوعات کتاب هدیه‌های آسمان پایه سوم

* موضوع خداشناسی

نکاتی در باره آموزش های مربوط به خداشناسی به کودکان: هدف غایی تعلیم و تربیت، رشد معنوی کودکان (ایمان و عمل صالح) است. رشد معنوی، فراگیری ارزش‌ها و رویکردی اندیشمندانه به زندگی است که زندگی را از تولد تا مرگ دارای معنا و مفهوم می‌سازد و رشد معنوی در یک کلام، یادگیری برخورداری از ایمان است.

آموزش درباره‌ی خدا و سایر مفاهیم دینی با دیگر اموری که بین معلم و شاگرد روی می‌دهد تفاوت آشکاری دارد. این آموزش برخورداری از زندگی همراه با معنا، امید و تعهدات فطری است و نیازی به اثبات ندارد، اما حتی در کودکی نباید از تقویت زیر بنای اعتقادی غافل ماند. بنابراین در خصوص این آموزش باید به نکات زیر توجه داشت.

۱- از آنجا که تصور کودک از خدا آمیخته‌ای از تجسم و تخیل است و نمی‌تواند از خداوند تصویری کاملاً غیر مادی داشته باشد نباید در صدد تلقین مفهوم غیر مادی بودن خدا به او باشیم چون این تصورات موجب برقراری ارتباط او با خدا می‌شود.

۲- به جای صحه گذاشتن بر روی تصورات ذهنی کودک از خدا (همانند انسان دارای دست و پا بودن، یا دارای رفتارها و احساسات انسانی بودن) بهتر است بیشتر درباره‌ی مهربان و دوست داشتنی بودن خدا و مخلوقات او گفت‌وگو کنیم.

۳- در این سنین برای آشنایی کودک با خدا باید از طریق نعمت‌های او وارد شویم.

۴- با در نظر گرفتن اهداف این بخش در کتاب متناسب با محتوای دروس، کودک را با صفات خداوند از قبیل مهربانی، بخشنده بودن و... آشنا نماییم.

۵- دروس این بخش به گونه‌ای در کتاب قرار گرفته‌اند که جهت رسیدن به اهداف آن لازم است به ترتیب تدریس شوند.

۶- در آموزش مفهوم خداشناسی استفاده از روش‌های غیر مستقیم و بیان مطالب از زبان فرد دیگری یا بدون اشاره به مقصود اصلی جذابیت آموزش را برای دانش‌آموزان بیش‌تر می‌نماید.

۷- با بیان دعا‌های مناسب در قالب‌های جذاب در حد کودک موجب ایجاد علاقه و تقویت احساس محبت به خدا در کودک شویم.

❖ معرفی بخش خداشناسی کتاب هدیه‌های آسمان (پایه سوم)

این بخش در پایه‌ی سوم برای دستیابی دانش‌آموزان به اهداف زیر تدوین شده است:

- آشنایی با بخشندگی خداوند
- نیازمندی انسان به نعمت‌های الهی
- آشنایی با دعا به عنوان راه گفتگو با خداوند
- شکرگزاری در برابر نعمت‌های خداوند

بنابراین دانش‌آموز پایه سوم ابتدایی به نمونه‌هایی از نعمت‌های الهی در زندگی روزمره و محیط پیرامون خود به عنوان رفع‌کننده نیاز موجودات توجه نموده و همه این نعمت‌ها را به عنوان موهبتی از جانب خدای بخشنده معرفی می‌کند. بر این اساس به تشکر و قدردانی و محبت نسبت به خداوند علاقه مند شده و می‌آموزد که دعا راه سخن گفتن با خدا برای بیان خواسته‌های خود و دیگران می‌باشد که این مباحث در کتاب درسی دانش‌آموز در قالب دو درس با عناوین ذیل ارائه گردیده است:

➤ درس اول: آستین‌های خالی

➤ درس دوم: غروب یک روز بهاری

دانش‌آموز در این بخش می‌آموزد که:

- ✓ نعمت‌هایی را که خداوند در وجودش و در جهان به ودیعه نهاده نام ببرد
- ✓ نعمت‌های خدا را در وجودش و در جهان نشانه‌ی بخشندگی خدا بداند.
- ✓ برخی فواید و آثار نعمت‌ها را برای زندگی انسان ذکر کند.
- ✓ احساس خوشایند خود را نسبت به خداوند به عنوان خالق بخشنده نعمت‌ها بیان کند.

✓ موجودات نیازمندند و خدا بخشنده و مهربان است که نیازهای موجودات را برطرف می کند.

✓ نسبت به نعمت های بی شمار خداوند، به شیوه ای مناسب شکرگزاری کند.

* موضوع پیامبری

نکاتی در باره آموزش های مربوط به پیامبری به کودکان

تا حدود نه سالگی تصور بچه ها از پیامبر دین خود این است که وی انسانی خوب، مهربان و مفید بوده است. پیامبر در نظر آنان انسانی فداکار، مهربان و دوست داشتنی است که در بیش تر امور به کمک مردم می آید. این تصور در خصوص امامان (علیه السلام) نیز اینگونه می باشد. البته ممکن است کودکان به دلیل تجربه هایی که از طریق رسانه های مختلف داشته اند اولیای دین را افرادی خوب ولی با ظاهری متفاوت فرض کنند که البته حساس شدن در این امور لازم نمی باشد. بنابراین در آموزش مفاهیم پیامبری به کودکان در دوره ابتدایی باید به نکات زیر توجه نمود:

- ۱- تلاش در جهت ایجاد علاقه مندی به اولیای دین از طریق داستان های شیرین ارتباط آنها با کودکان
- ۲- تأکید بر ویژگی های اخلاقی پیامبران (صبر، تلاش، خوش اخلاقی و...) در برخورد با انسان ها در زندگی از طریق داستان هایی از زندگی آنها و ادای احترام به هنگام بردن نام آنها
- ۳- آگاهی دادن از ارتباط پیامبران با خداوند و راهنما بودن آنها برای انسان ها در دنیا
- ۴- عدم تأکید بر مفاهیمی مانند عصمت، وحی و معجزه در سنین ابتدای دبستان^۱
- ۵- همزمانی آموزش دروس مربوط به پیامبری با جشن ها و اعیاد در طول سال تحصیلی
- ۶- فراهم نمودن امکان شرکت در مراسم جشن و شادی برای ولایت پیامبر (ص) و اولیای دین (ع)
- ۷- الگو قرار دادن پیامبر و اولیای دین در زندگی روزمره دانش آموز متناسب با محتوای دروس کتاب هدیه های آسمان پایه ی دوم

❖ معرفی بخش پیامبری کتاب هدیه های آسمان (پایه سوم)

^۱ در این باره می توانید به منبع زیر مراجعه کنید: آموزش مفاهیم دینی همگام با رشد روانشناسی، تألیف دکتر ناصر با هنر، انتشارات سازمان تبلیغات اسلامی

این بخش در پایه‌ی سوم برای دستیابی دانش‌آموزان به اهداف زیر تدوین شده است:

- آشنایی با حضرت ابراهیم(ع) به عنوان یکی از پیامبران بزرگ الهی
- آشنایی با کودکی پیامبر اسلام(ص)

بنابراین دانش‌آموز پایه‌ی سوم ابتدایی ضمن آشنایی با حضرت ابراهیم(ع) به عنوان یکی از پیامبران بزرگ الهی، با زندگی و ویژگی‌های پیامبر اسلام(ص) در دوران کودکی آشنا می‌شود و به دور از هر گونه مفهوم انتزاعی نظیر وحی و عصمت و معجزه درباره‌ی شخصیت ارزنده‌ی آنها گفت‌وگو می‌کند و با شرکت در مراسم جشن و اعیاد به احترام گذاشتن به اولیای دین علاقه‌مند می‌گردد. این مباحث در کتاب درسی دانش‌آموز در قالب دو درس با عناوین ذیل ارائه گردیده است:

➤ درس سوم: همیشه با من

➤ درس چهارم: در کاخ نمرود

دانش‌آموز در این بخش:

- ✓ حضرت ابراهیم(ع) را به عنوان یکی از پیامبران بزرگ الهی می‌شناسد.
- ✓ نسبت به حضرت ابراهیم(ع) و اعمال و رفتار ایشان احساس علاقه نموده و ادای احترام می‌کند.
- ✓ با زندگی و ویژگی‌های پیامبر اسلام(ص) در دوران کودکی آشنا می‌شود.
- ✓ احساس علاقه و محبت نسبت به پیامبر اکرم(ص) و اعمال و رفتار ایشان پیدا نموده و نسبت به ایشان ادای احترام می‌کند.

* موضوع امامت

نکاتی در باره آموزش‌های مربوط به امامان (علیهم‌السلام) به کودکان

یکی از مهم‌ترین مقاصد تعلیم و تربیت دینی در دوره ابتدایی ایجاد علاقه‌مندی و محبت نسبت به اولیای دین است تا از این طریق، اوامر آنان و راه و روش زندگی‌شان در کودک اثر گذاشته و شیوه‌ی زندگی آنان برایش سر مشق شود.

کودکان از همان آغاز زندگی باید با نام امامان آشنا شده و در سنین بالاتر با فرازهایی از زندگی امامان خود آشنا شده و از خدمات و ایثار و فداکاری‌هایی که در راه اسلام انجام داده‌اند آگاهی یابند. آشنایی کودکان با امامان نیز مانند پیامبران باید به گونه‌ای باشد که آنها را سرمشق عملی در زندگی بدانند. در اینجا باید پیشوایان مذهبی همان‌گونه که بوده‌اند با شرح مهربانی‌ها، دلسوزی‌ها و رفتار و اخلاق کریمانه‌شان بزرگ و عالیقدر معرفی شوند تا پس از ایجاد علاقه نسبت به آن‌ها در کودکان زمینه‌هایی برای الگوگیری از آن‌ها فراهم شود.

در آموزش این موضوع به کودکان نیز لازم است به نکات زیر توجه داشت.

- ۱- تلاش در جهت علاقه‌مندی به امامان (علیهم‌السلام)، بیان داستان‌هایی از زندگی آنها و ارتباط آن‌ها با کودکان و ادای احترام به هنگام بردن نام آنها
 - ۲- آشنا کردن دانش‌آموزان با ائمه اطهار (علیهم‌السلام) از طریق ویژگی‌های اخلاقی آنها مانند (کمک به نیازمندان، سعی در جهت رفع گرفتاری‌های آنها، صبر و تلاش و...)
 - ۳- عدم تأکید فراوان بر شناساندن امامان (علیهم‌السلام) به عنوان افرادی مرتبط با دستگاه غیب و ملکوت و معجزات و کرامات آنها
 - ۴- همراه نمودن تدریس دروس این بخش با ایام و مناسبت‌های اعیاد در طول سال تحصیلی
 - ۵- ایجاد تمایل به شرکت کودکان در مراسم جشن میلاد امامان بزرگوار (علیهم‌السلام)
- ❖ معرفی بخش امامت کتاب هدیه‌های آسمان (پایه سوم)

این بخش در پایه‌ی سوم برای دستیابی دانش‌آموزان به اهداف زیر تدوین شده است.

- آشنایی با امامان چهارم و پنجم و ششم (علیهم‌السلام)
- آشنایی با امام زمان(ع)
- آشنایی با حضرت زهرا(س)، برترین زن و مادر

بنابراین دانش‌آموز پایه‌ی سوم ابتدایی ضمن آشنایی با امامان چهارم، پنجم، ششم، دوازدهم و حضرت زهرا(س)، از ارتباط آنها با یکدیگر آگاه می‌شود و از طریق داستان‌هایی واقعی از زندگی آنها با رفتار و

برخورد آنها آشنا می گردد. به این ترتیب علاوه بر ایجاد علاقه مندی نسبت به آنان، برای الگو گرفتن از آن ها تمایل پیدا خواهد کرد. این مباحث در کتاب درسی دانش آموز در قالب ۴ درس با عناوین ذیل ارائه گردیده است:

- درس چهاردهم : ام ابیها
- درس پانزدهم : هم سفر ناشناس
- درس شانزدهم : داناترین مردم
- درس هفدهم : خواب شیرین

دانش آموز در این بخش:

- ✓ با امامان چهارم و پنجم و ششم به عنوان ائمه ی شیعه آشنا می شود و نسبت به اعمال و رفتار ایشان احساس علاقه نموده و برای الگوگرفتن از ایشان تمایل پیدا می کند.
- ✓ با حضرت زهرا(س) به عنوان بهترین زنان مومن و مادر نمونه ی امام حسن و امام حسین(ع) و حضرت زینب(س) آشنا می شود و نسبت به اعمال و رفتار ایشان احساس علاقه نموده و برای الگوگرفتن از ایشان تمایل پیدا می کند.
- ✓ با ویژگی های شاخص امام زمان(ع) آشنا می شود و نسبت به ایشان احساس علاقه نموده و ادای احترام می نماید.

* موضوع جهان آخرت

نکاتی درباره آموزش های مربوط به جهان آخرت به کودکان

معاد از جمله معارفی است که در بین تمامی ادیان توحیدی مشترک بوده و در شکل دهی به رفتار یک مسلمان نقش بسزایی دارد. یاد معاد در ابتدای امر مانند هشدار و علامت خطر و در نهایت حاکی از شوق دیدار و ملاقات با خدای متعال است و این باور، زمینه ساز بسیاری از اعمال خیر و دوری جستن از بدی ها و نیل به

سعادت واقعی را فراهم می سازد. در طرح موضوع جهان آخرت رعایت اصولی در آموزش معاد به کودکان قابل توجه است.

۱. اصل حاکم بر آموزش مفهوم معاد حرکت از مفاهیم ساده به پیچیده و از مفاهیم تجربی به سوی مفاهیم انتزاعی است.

۲. موضوع معاد به گونه ای مطرح شود که باعث اضطراب و ترس بی مورد در دانش آموزان نگردد و به تعالی روحی آن ها لطمه وارد نکند.

۳. در طرح موضوع معاد به زیبایی های زندگی پس از مرگ و پاداش الهی به تلاش انسان ها بیشتر توجه شود.

۴. صرف آشنایی و شناخت مجموعه ای از مفاهیم، هدف نیست بلکه تقویت نگرش و گرایش دانش آموزان به انجام کارهای نیک، هدف اصلی آموزش معاد در دوره ابتدایی می باشد.

❖ معرفی بخش جهان آخرت کتاب هدیه های آسمان پایه سوم

این بخش در پایه ی سوم برای دستیابی دانش آموزان به اهداف زیر تدوین شده است.

- آشنایی با جهان آخرت به عنوان محل پاداش و جزا با مصداق های دنیایی
- آشنایی با نام بهشت و جهنم، به عنوان جزای اعمال نیک و بد در جهان آخرت

این مباحث در کتاب درسی دانش آموز در قالب دو درس با عناوین ذیل ارائه گردیده است:

➤ درس نوزدهم : گندم از گندم بروید

➤ درس بیستم : باغ همیشه بهار

دانش آموز در این بخش:

✓ با جهان آخرت به عنوان محل پاداش و جزا با مصداق های دنیایی آشنا می شود و به نیکی و بدی

اعمال و نتیجه آن ها در جهان آخرت توجه می کند.

✓ با بهشت و جهنم به عنوان جزای اعمال نیک و بد انسان در جهان آخرت آشنا می شود و ضمن تمایل به آشنایی بیشتر، برای رسیدن به نعمت های بهشتی و دوری از عذاب جهنم تلاش می کند.

* بخش قرآن کریم

نکاتی درباره آموزش های مربوط به قرآن کریم به کودکان

جهت تحقق اهداف دروس، آیات و احادیث بسیاری به کار گرفته شده است تا دانش آموزان به تدریج دریابند که دین را باید از منابع معتبر آن (کلام خدا و سخن معصومان) که از هر خطا و اشتباه به دور هستند، دریافت کنند. آیات و احادیث درس در بسیاری از موارد، مفاهیم درس را جمع بندی و نتیجه گیری می کنند و دین را از زبان منابع اصیل در اختیار دانش آموزان قرار می دهند.

❖ معرفی بخش قرآن کریم کتاب هدیه های آسمان پایه سوم

اهداف بخش قرآن کریم در پایه سوم عبارت است از:

- آشنایی با پیام های قرآن کریم در موضوعات مختلف دینی

این مبحث در کتاب درسی دانش آموز در قالب یک درس با عنوان ذیل ارائه گردیده است:

➤ درس دوازدهم : سخن آسمانی

مبحث قرآن کریم در کتاب درسی دانش آموز علاوه بر درس دوازدهم به عنوان سخن آسمانی ، به صورت تلفیقی در فعالیت های کلیه دروس نیز مطرح گردیده است .

دانش آموز در این بخش:

✓ با برخی از پیام های قرآنی آشنا شده و ضمن توجه به پیام های قرآنی مربوط با موضوعات درس ، برای آشنایی بیشتر با پیام های قرآنی تلاش می کند.

* بخش آداب و اخلاق اسلامی

نکاتی در باره آموزش های مربوط به آداب و اخلاق اسلامی به کودکان

مهم‌ترین وظیفه‌ی تربیت دینی به ویژه در دوره ابتدایی ایجاد و تقویت عادات صحیح و خلیات نیکو در کودکان است. اخلاق عصاره‌ی تربیت دینی می‌باشد که آن را به منزله‌ی یک الگوی مناسب و عملی معرفی می‌کند.

از شش تا یازده سالگی در کودکان تغییراتی ایجاد می‌شود که منجر به درک خاصی از مسائل اخلاقی در آن‌ها می‌گردد. دوره‌ی دبستان از این جنبه مجال مناسبی برای تثبیت آداب و عادات پسندیده است. پس باید به کودک فرصت داد که نه به خاطر تشویق و تنبیه بلکه به خاطر ارزشمندی ارزش‌های اخلاقی به رعایت آنها مقید گردد.

در آموزش این موضوع به کودکان لازم است به نکات زیر توجه داشت.

- ۱- در آموزش معیارهای اخلاقی هر سه جنبه شناختی (آشنایی با کار خوب و بد) عاطفی (رضایت و علاقه‌مندی به انجام کار خوب) و رفتاری (رفتار واقعی در موقعیت‌های گوناگون) باید مد نظر باشد.
- ۲- در آموزش این مفاهیم باید از موقعیت‌ها و فرصت‌های عینی و واقعی استفاده نماییم.
- ۳- امکان تکرار، تمرین و یادآوری مستمر آموخته‌ها و عادات اخلاقی جهت تثبیت آنها در کودک را فراهم نماییم.
- ۴- در آموزش مفاهیم اخلاقی تا حد ممکن از بیان مستقیم، سرزنش، مقایسه و شدت عمل به دلیل نامطلوب و کم اثر بودن پرهیز نماییم.
- ۵- ارزش‌های مفیدی چون بیان غیر مستقیم، توجه به منافع رعایت امور اخلاقی، تشویق فوری رفتارهای پسندیده و اظهار رضایت آموزگار استفاده نماییم.
- ۶- چون کودکان برداشت بزرگسالان را نسبت به دستورات اخلاقی ندارند و برای فکر بزرگسالان ارزش قائل هستند بنابراین روش‌های تفهیم مسائل اخلاقی به کودکان باید متفاوت از بزرگسالان باشد.
- ۷- به دلیل پذیرش و الگوگیری از رفتار بزرگسالان باید مربیان در زمینه تعلیم و تربیت از آگاهی‌ها و ویژگی‌های لازم و یکپارچگی در رفتار برخوردار باشند.

۸- شاید لازم باشد مربی متناسب با وضعیت و نیاز کلاس هر درس از این بخش را به صورت پیمانه‌ای تدریس نماید.

❖ درباره‌ی بخش آداب و اخلاق اسلامی کتاب هدیه های آسمان (پایه‌ی سوم)

دانش‌آموز در این بخش برای رسیدن به اهداف زیر تلاش می‌کند.

- ۱- آشنایی با مفهوم حجاب و پوشش اسلامی
- ۲- آشنایی با مفهوم نظم و ترتیب در کارهای شخصی
- ۳- آشنایی با ضرورت و شیوه های احترام به پدر و مادر و معلم
- ۴- آشنایی با شیوه های مراقبت و استفاده ی صحیح از طبیعت

این مباحث در کتاب درسی دانش‌آموز در قالب سه درس با عناوین ذیل ارائه گردیده است:

- درس هفتم : بوی بهشت
- درس سیزدهم : انتخاب پروانه
- درس هجدهم : آینه ی سخن گو

دانش‌آموز در این بخش:

- ✓ با مفهوم حجاب و پوشش اسلامی آشنا می شود و ضمن ابراز تمایل برای رعایت آن تلاش می کند.
- ✓ با مفهوم نظم و ترتیب در کارهای شخصی آشنا می شود و ضمن گرایش برای رعایت آن تلاش می کند.
- ✓ با ضرورت و شیوه های احترام به پدر و مادر و معلم آشنا می شود و ضمن احساس قدردانی و تشکر از زحمات ایشان ، به آن ها ادای احترام می کند.
- ✓ با شیوه های استفاده ی صحیح از طبیعت آشنا می شود و ضمن احساس مسئولیت در استفاده صحیح، برای حفظ آن تلاش می کند.

* بخش احکام و آداب اسلامی

نکاتی در باره آموزش های مربوط به احکام و آداب اسلامی به کودکان

فطرت کودک با مسائل مذهبی آشنا است و همان گونه که فرمان خدا را برای پاک بودن هر انسانی قبول دارد اعمال و احکام عبادی دین را نیز می پذیرد و از انجام آن لذت می برد. کودک دوست دارد با خدا ارتباط برقرار کند و با او سخن بگوید.

بسیاری از کودکان قبل از ورود به دبستان با اعمال و حرکات ظاهری برخی از اعمال دینی مانند نماز آشنا هستند و شاید در پاره‌ای موارد همراه والدین خود به صورت تقلیدی این حرکات را تکرار نمایند.

در روایات اسلامی آشنا نمودن کودک با این اعمال از همان دوران کودکی سفارش شده است. کودکان علاوه بر فراگیری اعمال ظاهری باید با احساس و اعتقاد نهفته‌ی این اعمال هم آشنا شوند و این هدف از طریق آموزش‌های ساده و به موقع انجام می پذیرد. این آموزش‌ها باید منجر به انس و علاقه سرانجام این اعمال و تکمیل آموخته‌های کودکان به ویژه دختران که در دوران دبستان به سن تکلیف می‌رسند، بشود.

در آموزش احکام در این سنین باید به اصول زیر توجه نمود:

- ۱- به منظور اثر گذار بودن آموزش، محتوای آموزش احکام باید متناسب با نیاز و سن دانش آموز باشد و باید از آموزش مسایلی که دانش آموزان در این دوره به آن مبتلا ندارند پرهیز کرد.
- ۲- در آموزش به تفاوت‌های جنسیتی و نیازهای (دختر و پسر) توجه شود.
- ۳- از آموزش احکام فرعی و جزئیات یک مسأله در این دوره کم‌تر استفاده شود.
- ۴- در آموزش احکام باید جدی بود اما سخت‌گیری و آسان‌گیری بیش از حد در آموزش احکام آسیب زا بوده و موجب نگرانی و وسواس و یا بی‌توجهی و عدم آگاهی صحیح در انجام اعمال می‌شود.
- ۵- آموزش‌های احکام باید به شیوه‌های جذّاب و در موقعیت‌های عینی و مستقیم انجام شود.
- ۶- در آموزش احکام تدریجی بودن (مرحله به مرحله آموزش دادن) و دادن فرصت کافی برای تکرار و تمرین امکان درست انجام اعمال دینی را فراهم می‌کند.
- ۷- تشویق به موقع هنگام انجام اعمال عبادی به خصوص نماز که در پایه‌ی دوم آموزش داده می‌شود موجب می‌شود کودک تمایل بیشتری به انجام این اعمال نشان دهد.

۸- همراهی اولیا و مربیان خانه و مدرسه و ثابت قدم بودن آنها و داشتن شخصیتی عاطفی، منطقی، و محبوب اثر گذار بوده و ایجاد عادات خوب در کودکان را افزایش می دهد.

❖ درباره‌ی بخش احکام و آداب اسلامی کتاب هدیه‌های آسمانی (پایه‌ی سوم)

این بخش برای دستیابی دانش‌آموزان به اهداف زیر تدوین شده است:

- آشنایی با معنای تکلیف و برخی وظایف فرد مکلف
- آشنایی با اجزا و اذکار یک نماز چهار رکعتی
- آشنایی با احکام ضروری تقلید، طهارت، وضو و نماز (بویژه برای دختران)
- آشنایی با مفهوم روزه و برخی از احکام آن

این مباحث در کتاب درسی دانش‌آموز در قالب پنج درس با عناوین ذیل ارائه گردیده است:

- درس هشتم : جشن تکلیف
- درس نهم : گفت و گو با خدا
- درس دهم : ماه مهمانی خدا
- درس یازدهم : عید مسلمانان
- درس سیزدهم : انتخاب پروانه

دانش‌آموز در این بخش:

- ✓ با معنای تکلیف و برخی وظایف فرد مکلف آشنا شده و ضمن احساس علاقه و اشتیاق برای رسیدن به سن تکلیف، برای رعایت و انجام وظایف یک مکلف تلاش می کند.
- ✓ با اجزا و اذکار یک نماز چهار رکعتی آشنا شده و ضمن ادای یک نماز چهار رکعتی به شیوه‌ی صحیح، برای خواندن مرتب نمازهای روزانه تلاش می کند.
- ✓ با احکام ضروری تقلید، طهارت، وضو و نماز آشنا شده و ضمن احساس وظیفه نسبت به این امور، برای عمل به آن‌ها تلاش می کند.

✓ با مفهوم روزه و برخی از احکام آن آشنا شده و ضمن احساس اشتیاق به گرفتن روزه، دختران برای گرفتن روزه و پسران برای تمرین روزه گرفتن تلاش می کنند.

* بخش آداب و مراسم اسلامی

نکاتی در باره آموزش های مربوط به آداب و مراسم اسلامی به کودکان

مراسم بزرگداشت اعیاد دینی از جمله آداب و رسوم هستند که سیمای دین را به نمایش می گذارند و برای دینداران در همه ی سنین جذاب می باشند و وسیله ی مؤثری برای قادر ساختن دینداران به حرکت عاطفی و عقلانی به سمت اعماق دین به شمار می آیند.

اعیاد اسلامی (عید غدیر، عید فطر، عید قربان و...) و اعیاد مربوط به میلاد ائمه اطهار (علیهم السلام) و برپایی جشن هایی که کودکان در آن شاد باشند، خاطرات خوشی از این مراسم را در ذهن آنها باقی می گذارد که علاقه مندی آنها را به دین بیشتر می سازد. کودکان می توانند اعمال و آداب و رسوم این اعیاد را یاد بگیرند. شرکت در این مراسم و مهم پنداشتن آنها مانند مراسم تولد و جشن های خاص خودشان احساس و هیجان آنها را برای حضور در این جشن ها برمی انگیزد.

در آموزش این موضوع باید به نکات زیر توجه داشت:

۱- با کمک از تدریس به شیوه ی پیمانه ای دروس این بخش را متناسب با اعیاد موجود در سال تحصیلی تدریس نمود.

۲- در برپایی این جشن ها دانش آموزان را در برنامه ریزی و اجرای مراسم شرکت داده و از پیشنهادهای آنها بهره ببریم.

۳- در برپایی جشن ها از مواردی که احساس شادی در بچه ها ایجاد می کند مانند چراغانی، پوشیدن لباس نو، عیدی دادن و عیدی گرفتن و خوردن خوراکی های خوشمزه و برنامه های شاد و جذاب استفاده نمود.

❖ درباره ی بخش آداب و مراسم اسلامی کتاب هدیه های آسمان (پایه سوم)

این بخش برای دستیابی دانش آموزان به اهداف زیر تدوین شده است.

- آشنایی با مراسم روزه و عید فطر

- آشنایی با مراسم جشن تکلیف دخترها
- آشنایی با مراسم روز ولادت حضرت زهرا(س) و روز مادر
- آشنایی با مراسم بزرگداشت قیام امام حسین(ع) و روز عاشورا
- آشنایی با مراسم خاص ولادت و شهادت ائمه(ع) ، واقع در طول سال تحصیلی

این مباحث در کتاب درسی دانش‌آموز در قالب چهار درس با عناوین ذیل ارائه گردیده است:

➤ درس پنجم : روز دهم

➤ درس هشتم : جشن تکلیف

➤ درس دهم : ماه مهمانی خدا

➤ درس یازدهم : عید مسلمانان

دانش‌آموز در این بخش:

- ✓ با مراسم روزه و عید فطر آشنا شده و ضمن ابراز اشتیاق، در مراسم مربوط به روزه، عید فطر و نماز آن مشارکت می‌کند.
- ✓ با مراسم جشن تکلیف دخترها آشنا شده و ضمن ابراز اشتیاق، در مراسم مربوط به برگزاری جشن تکلیف مشارکت می‌کند.
- ✓ مراسم روز ولادت حضرت زهرا(س) و روز مادر آشنا شده و ضمن ابراز اشتیاق، در مراسم مربوط به برگزاری مراسم ولادت حضرت زهرا(س) و روز مادر مشارکت می‌کند.
- ✓ با مراسم بزرگداشت قیام امام حسین(ع) و روز عاشورا آشنا شده و ضمن ابراز اشتیاق، در مراسم مربوط به برگزاری آن مشارکت می‌کند.
- ✓ با مراسم خاص ولادت و شهادت ائمه(ع) ، واقع در طول سال تحصیلی آشنا شده و ضمن ابراز اشتیاق، در مراسم مربوط به برگزاری مراسم مذهبی مشارکت می‌کند.

* بخش شخصیت‌های دینی

نکاتی در باره آموزش‌های مربوط به شخصیت‌های دینی به کودکان

یکی از مهمترین مقاصد تعلیم و تربیت دینی در دوره ابتدایی ایجاد علاقه مندی و محبت نسبت به اولیای دین است تا از این طریق، اوامر و راه و روش زندگی آنان به عنوان سرمشقی برای دانش آموزان تلقی شود. در پایه دوم ابتدایی چون هنوز دانش آموزان با پیامبران و امامان آشنا نشده بودند، بخش شخصیت های دینی مطرح نگردید. از پایه سوم در کنار معرفی پیامبران و امامان، شخصیت های دینی نیز به تدریج معرفی می شوند تا دانش آموزان تصور نکنند نیل به مقامات والای انسانی برای غیر معصوم امکان ندارد.

❖ معرفی بخش شخصیت های دینی کتاب هدیه های آسمان پایه سوم

این بخش برای دستیابی دانش آموزان به هدف زیر تدوین شده است.

- آشنایی با حضرت زینب(س) به عنوان یکی از زنان مومن

مبحث فوق در کتاب درسی دانش آموز، در قالب یک درس با عنوان ذیل ارائه گردیده است:

✓ درس ششم: بانوی قهرمان

دانش آموز در این بخش:

- ✓ با حضرت زینب(س) به عنوان یکی از زنان مومن آشنا شده و ضمن احساس علاقه و محبت بیشتر،

برای الگوگرفتن از زندگی و اخلاق و رفتار ایشان تلاش می کند.

* بخش خود شناسی

نکاتی در باره آموزش های مربوط به خود شناسی به کودکان

در قرآن کریم و سخنان معصومین، خودشناسی به عنوان یکی از مهمترین معارف دینی مطرح شده است. به دلیل اهمیت موضوع، در راهنمای برنامه درسی تعلیم و تربیت دینی به عنوان یکی از سرفصل های درسی مورد تاکید قرار گرفته است. بر اساس راهنمای برنامه درسی دوره ابتدایی مصوب از سوی شورای عالی آموزش و پرورش؛ حوزه خودشناسی، حیطة ای از اهداف آموزشی کتاب هدیه های آسمان می باشد که به صورت تلفیقی با دیگر اهداف در برخی دروس مشاهده می شود. این حیطة به تبیین جایگاه انسان در نظام

هستی پرداخته تا انسان به ارزش و کرامت انسانی خود در نظام آفرینش واقف گردد. علاوه بر این، وی به این درک که انسان نشانه‌ای از خداوند به شمار آمده و در همه امور خود نیازمند هدایت و وابسته به اوست، نائل گردد. در سیر آموزش خودشناسی در سال دوم، تلاش شد تا با تحلیل مفاهیم بحث خودشناسی شامل آشنایی با خود به عنوان مخلوق محبوب و مورد توجه خداوند و آگاهی از نیاز خود به پاکیزگی، این مفاهیم برای دانش آموزان ساده و قابل درک شوند. در پایه سوم سعی بر این است که این شناخت با اهداف دیگری مورد بررسی قرار گیرد.

❖ معرفی بخش خود شناسی کتاب هدیه های آسمان پایه سوم

این بخش برای دستیابی دانش آموزان به اهداف زیر تدوین شده است.

- آگاهی از نیاز انسان به نعمت های بی شمار خداوند
- آگاهی از نیاز ما به آشنایی با دوران کودکی پیامبر اکرم(ص)

دانش آموز در این بخش:

✓ از نیاز انسان به نعمت های بی شمار خداوند آگاه شده و ضمن ابراز توجه به این امر، برای درک بهتر نیاز انسان به نعمت های الهی تلاش می کند.

✓ از نیاز ما به آشنایی با دوران کودکی پیامبر اکرم(ص) آگاه شده و ضمن اظهار علاقه مندی به این موضوع، برای تطبیق کودکی خود با دوران کودکی پیامبر تلاش می کند.

مبحث خودشناسی در کتاب درسی دانش آموز در دروس خاصی ارائه نشده، بلکه به صورت تلفیقی در دروس ذیل مطرح گردیده است.

➤ درس اول : آستین های خالی

➤ درس دوم : غروب یک روز بهاری

➤ درس سوم : همیشه با من

فصل دوم

راهنمای تدریس

مشمول بر توضیحات مربوط به هر درس

هدیه‌های آسمان

پایه سوم ابتدایی

آستین های خالی

* توضیحات درس

اولین درس بخش خداشناسی از زبان کودکی بیان می شود که همراه پدر برای خرید نان رفته است وقتی در صف نانوایی منتظر رسیدن نوبت ایستاده است متوجه مردی می شود که دست ندارد و آستین های پالتوی او خالی است. کودک به فکر فرو می رود که این مرد بدون دست چگونه می تواند کارهایش را انجام دهد. در ادامه درس به کارکردهای دست اشاره می شود که آموزگار می تواند با استفاده از تجارب دانش آموزان در مورد این عضو بدن، شناخت بیشتر و احساس بهتری را نسبت به نعمت های خداوند و آن چه از طرف خدا به انسان بخشیده شده است، در آن ها ایجاد کند. در متن، به آن دسته از کارکردهای دست اشاره شده است که برای دانش آموزان محسوس و ملموس است تا نسبت به داشتن این نعمت احساس خوشایندی داشته باشند و لذت استفاده از آن را بیشتر درک کنند. نعمت دست با توجه به تاثیر انکار ناپذیر آن در انجام کارهای زندگی، و شگفتی های بسیاری که می تواند برای دانش آموزان قابل درک باشد؛ آگاهانه انتخاب شده است: خطوط کف دست، تفاوت اندازه طول انگشتان، طرز قرار گرفتن انگشتان، خطوط متفاوت سر انگشتان و... مواردی هستند که بر اساس آن معلمان محترم می توانند به عنوان ابزاری برای تحقق بهتر اهداف درس از آن ها استفاده کنند و با طرح سؤال از مشکلاتی که در اثر فقدان این عضو پیش می آید، بحث را به نعمت های خداوند هدایت نمایند و از طریق توجه به نعمت ها به بخشندگی خداوند اشاره کنند.

نکته: این درس به اهمیت نعمت دست که خدا به انسان بخشیده و کارکردهای انکار ناپذیر آن اشاره می کند. معلمان محترم می توانند برای اینکه مفهوم بخشندگی در ذهن بچه ها بسط بیشتری پیدا کند، توجه آن ها را به نعمت های دیگری که خدا در وجود انسان به عنوان آیات انفسی به ودیعه نهاده است جلب کنند.

* اهداف درس

- ۱- آشنایی با بخشندگی خداوند از طریق توجه به نعمت های او
- ۲- تقویت احساس نیاز توأم با علاقه به خداوند
- ۳- شکرگزاری نسبت به نعمت های بی شمار خداوند، به شیوه ای مناسب

۴- بررسی و بیان نعمت‌های فراوان خدا توسط دانش‌آموزان

۵- بیان نعمت‌هایی که خداوند در وجودش به ودیعه نهاده (توجه به حیطه خود شناسی^۱)

۶- آشنایی با پیام قرآنی

* انتظارات:

دانش آموز، طی فرایند آموزش؛

۱- نعمت‌های خدا را در وجود خودش نشانه‌ی بخشنده‌گی خدا می‌داند.

۲- برخی فواید و آثار نعمت‌ها را برای زندگی انسان و برطرف کردن نیازها ذکر می‌کند.

۳- احساس خوشایند خود را نسبت به خداوند به عنوان خالق بخشنده نعمت‌ها بیان می‌کند.

۴- نعمت‌هایی را که خداوند در وجودش برای برطرف کردن نیازهایش نهاده، نام می‌برد.

۵- نسبت به نعمت‌های بی‌شمار خداوند، به شیوه‌ای مناسب شکرگزاری می‌کند.

۶- با مفهوم پیام قرآنی درس آشنا می‌شود.

* مفاهیم کلیدی

نعمت

نیازمندی

بخشنده‌گی

شکرگزاری

* روش تدریس

کلیات:

شاگردان شما امانت‌های الهی هستند که برای پرورش شکوفایی استعداد هایشان در اختیار شما گذاشته شده

اند از اینرو:

^۱ بر اساس راهنمای برنامه درسی دوره ابتدایی مصوب از سوی شورای عالی آموزش و پرورش؛ حیطه خودشناسی، حیطه‌ای از اهداف آموزشی کتاب هدیه‌های آسمان می‌باشد که به صورت تلفیقی با دیگر اهداف در برخی دروس مشاهده می‌شود. این حیطه به تبیین جایگاه انسان در نظام هستی پرداخته تا انسان به ارزش و کرامت انسانی خود در نظام آفرینش واقف گردد. علاوه بر این وی به این درک می‌رسد که انسان نشانه‌ای از خداوند و در همه امور خود نیازمند هدایت و وابسته به اوست.

- * سعی کنید برای تدریس، شروع خوب، گیرا و جذابی داشته باشید .
- * در تدریس خود به این آمار توجه داشته باشید که گفته اند ۷۵٪ یادگیری از طریق چشم و ۱۳٪ از طریق گوش و ۱۲٪ از طریق بقیه حواس انجام می گیرد.
- * از نظر روانشناسی گفته اند که یک شاگرد در حدود ۲۰ تا ۲۵ دقیقه می تواند روی یک موضوع خاص تمرکز کافی داشته باشد . پس در غیر موارد ضروری بیش از ۴۰ دقیقه تدریس نکنید .

بیان و شیوه انتقال مطالب

- یکی از نکات بسیار مهم در کلاسداری، نحوه بیان مطالب و شیوه انتقال آن به مخاطبان است. به کارگیری نکات زیر، مربیان محترم را در انتقال بهتر مطالب یاری خواهد داد .
- * معمولاً هنرمندی استاد در جلسه ی اول تدریس مشخص می شود، پس روی جلسه اول فکر و مطالعه بیشتری داشته باشیم و آن را دست کم نگیریم .
- * برای کودکان و نوجوانان کلمه "ساکت"، "هیس" و مانند آن را زیاد به کار نبرید .
- * بسم الله در ابتدای هر کار، رمز عشق به خدا، توکل بر او، استمداد از او و وابستگی به اوست، پس هنگام استفاده از تخته، نوشتن "بسم الله الرحمن الرحیم" را فراموش نکنید .
- * این شیوه ها صرفاً جنبه ی پیشنهادی داشته و شما می توانید با خلاقیت، ابتکار و ذوق و سلیقه ی خود و با توجه به موقعیت، ویژگی فرهنگی و بومی دانش آموزان تغییرات مناسب را اعمال کنید .
- * استفاده از همه ی توصیه ها ضرورت ندارد و شما می توانید به برخی از توصیه ها برای تدریس عمل کنید (با توجه به شرایط و موقعیت دانش آموزان) . به طور مثال در ((درس هفتم)) " قول به مادر " شما بی شک قبل از تدریس این درس در خصوص وجود کودک یا کودکان (پدر یا مادر) از دست داده و یا کسانی که مشکلات خاصی در این مورد دارند اطلاعاتی کسب خواهید کرد. تا این گفتوگوها و سوالات مطرح شده در کلاس اثر سوء و مخربی دربر نداشته باشد همچنین می توانید روش های ذکر شده را به شکلی مناسبی تلفیق کنید و به کار ببرید.
- ویژگی پیمانه ای ساختار کتاب این امکان را به شما می دهد که هر درس را صرف نظر از ترتیب قرار گرفتن در کتاب درسی زمینه های لازم برای تدریس را از خیلی قبل فراهم کنید . به طور مثال : (درس روز دهم) را می توانید تا زمان ایام دهه ی اول محرم به تاخیر یا به عکس به جلو بیندازید . گاهی لازم است برای تدریس بعضی از درس ها یکی دو هفته قبل زمینه سازی لازم را داشته باشد . به طور مثال (در درس جشن تکلیف) برای

آماده ساختن بچه ها برای آن روز لازم است ما از قبل آمادگی لازم را ایجاد کنیم . به نمونه هایی از این فعالیت ها اشاره شده توجه فرمایید.

- ۱- بچه ها امشب هنگام خواب با نام خدا بخوابیم و بهترین جمله آن است که بگویی (بسم الله الرحمن الرحيم) .
- ۲- بچه ها امشب با وضو بخوابیم .
- ۳- امشب به یک نحوی قبل از خواب مادر با پدر را خوش حال کن .
- ۴- با خدای خود قرار بزار تا یک هفته حتی یک دروغ هم نگویی .
- ۵- ... و ...

بعد از اتمام این فعالیت ها شما می توانید یک کارنامه ی زیبا (عبادت) برای آن ها که همان کارت دعوت به جشن تکلیف است، تهیه و آن ها را به جشن دعوت کنید.

روش خواندن متن درس

* خواندن متن درس بسیار مهم است . بنابراین لازم است برای بدست آوردن بهترین شیوه ی ارائه ی آن به بچه ها، تلاش کنید. چه بسا شروع کلاس با متن درس بتواند به شما کمک بیشتری کند.

* **در روش (از تصویر کتاب استفاده کنید)** از دانش آموزان بخواهید تا در مورد آنچه در تصویر درس میبینند توضیح دهند . این کار را به صورت قدم به قدم انجام دهید و از روش زیر برای انجام دادن آن استفاده کنید .

قدم اول : بر اساس سوال (دقیقا چه چیزی در تصویر میبینید؟)

قدم دوم : بر اساس سوال درباره ی تصویر چگونه فکر می کنید ؟

قدم سوم : تصویر چه می خواهد بگوید ؟

و ... ؟

در این مراحل دانش آموزان را به بهره گیری از تخیل خود فرا بخوانید . از آن ها بخواهید که با توجه به تصویر به داستان سرایی و خلق موقعیت های ذهنی بپردازند. در این مرحله، دانش آموزان می توانند در عناصر ذهنی خود دخل و تصرف کنند و به تحلیل، ترکیب یا نقد بپردازند . آن ها بر اساس تصویر ذهنی و تفسیر شخصی خود می توانند تصویر و عناصر آن را ببینند . ما در صدد آنیم که مباحث و مطالب را در قالب الگوها و نمونه های قابل درک و ملموس و با زبانی ساده و قابل فهم به دانش آموزان عرضه کنیم.

شیوه پرسش و پاسخ

* یکی از راه های ایجاد انگیزه با بیان معارف دینی به روش پرسش و پاسخ است به طوری که با طرح سؤال، انگیزه جواب خواهی در وجود کودکان و نوجوانان ایجاد شود و با آوردن جواب آن در مسیر تربیتی و دینی هدایت و آماده عمل به احکام مورد نیازشان شوند .

* توجه به این نکته ضروری است که در این شیوه آموزشی، تدریجی سؤال نمودن و حرکت از مطالب آسان و مورد نیاز به سوی نکات مهمتر در بیان احکام کاملاً ضروری است و حتماً باید سطح فکر، قدرت فهم و شرایط سنی، علمی، فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی کودکان و نوجوانان را در نظر گرفت . در اینجا فرض را بر بیان احکام برای نوجوانانی قرار می دهیم که تازه پا به سن بلوغ می گذارند، و به عنوان نمونه سئوالاتی را با معیارهای فوق مطرح نموده و در جوابها از نکات تربیتی و احادیث ائمه (ع) و سخنان بزرگان دین نیز استفاده می نمائیم تا ضمن بیان احکام، از موعظه و نصیحت آنها نیز غافل نشده باشیم .

نمونه ها :

نمونه اول : تکلیف به چه معناست؟ وقت تکلیفش رسیده، یعنی چی رسیده؟
وقت تکلیفش رسیده؛ یعنی مسئولیت بزرگی پیدا کرده، ارزش پیدا کرده که مورد خطاب قرار گیرد، همانطور که حضرت زهرا (ع) و حضرت علی (ع)، پدر، مادر، معلم و خواهر و برادر بزرگتر را با این آیه خطاب می کنند . از این پس شما هم خانم و آقا شده ای و مورد خطاب خداوند هستی، یعنی یک مخاطب فاطمه زهرا (ع) و یکی پدر و یکی مادر و معلمت و یکی هم تو هستی و از این نظر با بقیه هیچ فرقی نداری .

شیوه قصه و داستان

در استفاده از شیوه قصه و داستان باید اهل مطالعه بود و قصه های سازنده را به صورت موضوعی و متناسب با هر قشری از مخاطبان به تناسب سطح فکر، زمینه های روحی و شرایط سنی و ... آنان دسته بندی و آماده اجرا نمود . اگر برای هر قشری داستان های خاص خودشان که برگرفته از محیط زندگی و مسائل محسوس و مأنوس آنان است بیان شود، تاثیر بیشتری خواهد داشت .

شیوه طراحی و نقاشی

یکی از شیوه های دیگری که می شود پیام آیات و روایات را از آن طریق انتقال داد، شیوه طراحی و نقاشی است. به تجربه ثابت شده است که این شیوه چنان دلنشین است که اثرات آن در ذهن کودکان و نوجوانان سالها می ماند .

مراد از طراحی در این شیوه تدریس، استفاده از کمترین پاره خطها جهت رساندن مطالب مورد نظر در کمترین فرصت ممکن به صورت سمعی و بصری، به مخاطب است. و منظور از شیوه نقاشی، جهت دهی ذهن و استعداد کودکان و نوجوانان علاقمند به نقاشی از راه ترسیم و یا ارائه نقاشی های زیبا و قابل توجه می باشد. استفاده از شیوه طراحی و نقاشی در صورتی مفیدتر است که :

۱- روایت و یا آیه مورد بحث را حتماً از قبل حفظ کرده و آن را چندین بار پیاده کرده باشیم.

۲- امکان دیدن و رسیدن صدا به همه شاگردان وجود داشته باشد.

۳- در طراحی، فرصت کافی برای توضیح جوانب مختلف طرح وجود داشته باشد.

شروع با خواندن شعر

مربیان محترم برای تکمیل موفقیت در راه رسیدن به هدف اصلی خود که قرب الهی، رشد و کمال معنوی و جذب نونهالان و کودکان و نوجوانان مسلمان به اسلام و معارف اسلامی است، نیاز به ابزارهای جذاب، گیرا و مناسب با فضای کودکان، نوجوانان و جوانان دارند. شعر و سرود - که وسیله است نه هدف - یکی از عوامل و روش های موثر در نشر معارف الهی و تعلیم و تربیت می باشد. دلنشینی کلام در شعر و جاذبه شگفت انگیز آن، دل و جان کودکان و نوجوانان را تسخیر می کند. در استفاده از شعر برای شروع حتماً باید برای هر قطعه شعری که خوانده می شود سئوالی را قبل از آن طرح نمود تا بعد از قرائت شعر، مخاطبان به آن سئوال پاسخ دهند. به طور مثال: در درس دوم غروب یک روز بهاری می توان درس را با شعر کتاب آغاز کرد و در آخر درس را با سئوالی اینگونه آغاز کرد: به نظر شما ما در برابر خدایی که چنین نعمت هایی را به ما هدیه کرده چه وظیفه ای داریم؟

استفاده از عنوان درس برای شروع مناسب تدریس:

۱- ایجاد انگیزه برای یادگیری

۲- جهت دهی به مسیر یادگیری

۳- ایجاد سئوال و تحریک حس کنجکاوی

۴- نشانه ای از محتوا و ساختار متن

۵- نشانه ای از اهداف یادگیری متن

نکته: استفاده از همه ی توصیه ها ضرورت ندارد و شما می توانید به برخی از توصیه های زیر برای تدریس عمل کنید. همچنین می توانید روش های ذکر شده را به شکل مناسبی تلفیق کنید.

توصیه هایی برای شروع مناسب تدریس:

- ۱- متن درس ماده خوبی برای شروع تدریس است و بنابراین بیش از هر چیز مناسب است در بچه‌ها شوق شنیدن قصه و تحقیق و جست و جو درباره‌ی موضوع آن را ایجاد کنید.
- این کار می‌تواند در قالب یک نمایش ارائه شود در این صورت می‌توانید از تکنیک قصه خوانی همراه با نمایش استفاده کنید. بدین صورت که همزمان با قصه گویی یا قصه خوانی شما، چند نفر از بچه‌ها به ایفای نقش متناسب با داستان بپردازند.
- ۲- از بچه‌ها بخواهید موقعیت‌های دیگری شبیه به موقعیت ذکر شده در قصه را در ذهن خود - برای نمونه - ایجاد کرده و آن را در قالب «قصه گویی یا نمایش خلاق» بیان کنند.
- ۳- می‌توانید با استفاده از فعالیت درس (بازی کنیم، فکر کنیم) برای شروع تدریس استفاده کنیم .
- ۴- تصاویری از نحوه‌ی استفاده از دست‌ها را در انجام کارهای مختلف در اختیار بچه‌ها بگذارید و از آن‌ها بخواهید بگویند در برابر این نعمت بزرگ چه وظیفه‌ای داریم؟
- ۵- با مرتب کردن حروف زیربه جملاتی خوانا می‌تواند شروع مناسبی برای تدریس شما باشد .
 دست‌های کوچک می‌گویند در وقت دعا خدای بزرگ را صدا بزنید.
 دست‌های قوی می‌گویند دعا خدای بزرگ را صدا بزنید.
 دست‌های قوی می‌گویند به یکدیگر در کارها کمک کنید.
 دست‌های موم‌گون می‌گویند با آب وضو صورت خود را پاک کنید.
 دست‌های شمشیرگون می‌گویند؟
 دست‌های شما چه می‌گویند؟
- ۶- از بچه‌ها سؤال کنید آیا می‌دانید اگر دهان نداشتیم چه می‌کردیم؟ چگونه با هم صحبت می‌کردیم؟ یک دقیقه با دهان بسته زندگی کنید حالا اگر زبان نداشتیم چه می‌کردیم؟ مزه غذاها و میوه‌ها را چگونه می‌چشیدیم؟
- ۷- توجه دادن کودکان به تصویر درس برای ایجاد انگیزه مناسب است . (اولین تصویر و آخرین تصویر کتاب- با توجه به آنچه در کلیات آورده شده است)
- ۸- پرکردن این برگه توسط دانش آموزان قبل از تدریس این درس نیز می‌تواند شروع مناسبی برای تدریس شما باشد. دانش آموزان بعد از نوشتن آن و ارائه به کلاس موضوع را مورد بحث و گفتگو قرار دهید .

مهمترین نعمت خدا به من

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

۹- با توجه به فعالیت کتاب (بازی کنیم، فکر کنیم)

می توان از دانش آموزان خواست لحظه ای همگی چشم های خود را ببندند این چشمان بسته شما هدیه ای کادو شده از طرف خداوند است . حالا این کادو را باز کنید . به نظر شما ارزش آن چقدر است ؟ به بزرگی همه دنیا .

چرا؟ چون همه دنیا را با آن می بینیم .

۱۰- قصه انگشتی (مصطفی رحمان دوست)

پنج نفر توی یک خانه زندگی می کردند. یک روز.....

اولی گفت وقت نماز بچه ها ، وقت دعا

دومی گفت برای چی ؟ چرا نماز عا چرا ؟

سومی گفت برای تشکر از خدا

چهارمی گفت : خدای مهربونی که دست و دهان و چشم و پا داده

به ما

انگشت شصت خم شد و سجده کرد و گفت خدایا دوست داریم تو خیلی مهربونی

ما بچه ها مثل گلیم تو مثل باغبونی

راهنما : بعد از اجرای این بازی دستهای کودک را به حالت قنوت نگه دارید و از نعمتهای خدا سپاسگزاری

کنید .

*** فعالیت های پایان درس:**

✓ **توجه:** بی‌تردید سؤال کردن از بچه‌ها در تثبیت یادگیری آن‌ها بسیار مؤثر است، اما لازم نیست پاسخ‌های همه‌ی بچه‌ها در انجام فعالیت‌ها یکسان و یکنواخت باشد. باید در انجام این فعالیت‌ها بیش از هر چیز بر تفکر، خلاقیت و نوآوری دانش‌آموزان تأکید داشته باشید. بنابراین نتیجه‌ی کار هر یک از بچه‌ها در انجام فعالیت‌های پایانی ممکن است با سایرین متفاوت و در عین حال صحیح باشد. همچنین احساس و نگرش آنان در مورد موضوع فعالیت نیز اهمیت دارد که این امر می‌تواند در کیفیت انجام آن تأثیر بگذارد. اما آنچه مهم است استفاده دانش‌آموز از حداکثر توان خود برای انجام هر فعالیت است که طبیعتاً با توان دیگران تفاوت دارد.

➤ **گفت و گو کنیم:**

این فعالیت برای جمع‌بندی پایانی از درس توسط معلم و با مشارکت کامل دانش‌آموزان طراحی شده است. داستان درس «آستین‌های خالی» به اهمیت یکی از اعضای بدن و نعمت «دست» اشاره می‌کند و دانش‌آموز را در موقعیت تفکر نسبت به عدم وجود آن و تبعات ناشی از آن قرار می‌دهد. در ادامه، این فعالیت بلافاصله نعمت‌های مهمی را که خدا در بدن انسان‌ها قرار داده، توسعه بخشیده و به اهمیت سایر اعضای بدن اشاره می‌نماید تا سایر نعمت‌ها علاوه بر نعمت دست مورد توجه و تفکر قرار گیرند. می‌توانید دانش‌آموزان را گروه‌بندی نموده و از آنها بخواهید تا مهمترین عضو بدن را نقاشی نمایند. سپس از هر گروه یک نماینده به بیان نظرات گروه پرداخته و در مورد ویژگی‌های آن عضو و دلیل اهمیت و انتخاب آن، صحبت کند. در ادامه سایر گروه‌ها به ارزیابی و داوری پاسخ گروه‌های دیگر پردازند. در این مرحله معلمان عزیز بحث را هدایت کنند تا دانش‌آموزان به این نکته اشاره کنند که اگر هر یک از اعضا به این شکل نبودند یا در این جایی که قرار دارند، قرار نمی‌گرفتند چه اتفاقی می‌افتاد و نتیجه بگیرند که هر عضو اهمیت خاص خود را داشته و برای برطرف کردن بخشی از نیازها مؤثر واقع می‌شود.

فراموش نکنیم این فعالیت نه تنها اهداف درس در حیطه شناختی را برای دانش‌آموزان تثبیت و تقویت می‌نماید بلکه با مورد تأیید قرار گرفتن عقاید دانش‌آموز در گروه همسالان، اهداف درس در حیطه عاطفی (نگرشی) نیز تقویت و تثبیت می‌گردد.

➤ **بازی کنیم، فکر کنیم:** از دانش‌آموزان بخواهید ضمن انجام فعالیت های ارائه شده به صورت بازی و ایجاد نشاط، درباره‌ی کارکرد و تاثیر هر یک از اعضای ذکر شده ابتدا فکر نموده و سپس نظر خود را بیان کنند. توجه به این نکته که بدون استفاده از انگشت شست، حتی نمی‌توانیم دکمه‌های خود را ببندیم می‌تواند برای دانش‌آموزان قابل تأمل باشد. سعی کنید با جهت‌دهی پاسخ‌های دانش‌آموزان، از انواع نعمت‌هایی که در هر عضو وجود دارد، تعدادی بیان شود. در ادامه نظر برخی از دانش‌آموزان ارائه شود و پیرامون آن به گفت و گو پردازند.

➤ **بگرد و پیدا کن:** برای آموزش این فعالیت، پیشنهاد می‌گردد ابتدا دو یا سه دانش‌آموز داوطلب آیات و ترجمه را بخوانند. سپس همه دانش‌آموزان با هم آن را بلند بخوانند. در مرحله بعد دانش‌آموزان در گروه‌های چند نفره ضمن توجه به مضمون آیات، در باره پرسش مطرح شده به گفت و گو پردازند. در ادامه از نمایندگان هر گروه بخواهید تا نتایج گفت و گوی خود را برای دیگران بیان کنند. در گروه‌بندی دانش‌آموزان توجه داشته باشید که هر بار یکی از اعضای گروه به عنوان نماینده نظرات را مطرح نمایند تا فرصت ارائه نظرات در جمع دانش‌آموزان برای همه دانش‌آموزان فراهم آید. انتظار می‌رود دانش‌آموزان به نعمت های ذکر شده شامل دو چشم و زبان و دو لب اشاره کنند و با در نظر گرفتن یکی از این اعضا، مشکلاتی را که در صورت از دست دادن آن عضو پیش می‌آید بیان کنند. انجام درست این فعالیت، ضمن ایجاد زمینه آشنایی بیشتر با قرآن، نشانگر درک اهداف حیطه شناختی درس می‌باشد و باعث می‌شود آموخته‌های دانش‌آموزان در ذهن آن‌ها تثبیت گردد.

➤ **دوست دارم:** این بخش به دنبال تقویت اهداف حیطه‌ی عاطفی بوده و دانش‌آموزان را به انجام فعالیتی عملی تشویق می‌کند. در حقیقت دانش‌آموزان در این بخش به آن چه در پیش فکر کرده‌اند و فهمیده‌اند، ابراز علاقه می‌کنند. برای انجام این فعالیت از دانش‌آموزان بخواهید در قالب چند جمله،

احساس خود را نسبت به کسی که این همه نعمت را به آن ها بخشیده، برای شکر گزاری بیان کنند و راه‌هایی را برای تشکر از او پیشنهاد نمایند.

➤ **بیندیشیم:** در این فعالیت با استفاده از برخی آیات قرآنی مرتبط با موضوع درس، تلاش می‌شود تا با تدبر در آیات قرآن کریم جهت تحقق اهداف درس، اهداف درس در حیطه شناختی و عاطفی تثبیت گردد. ضرورتی برای حفظ آیات قرآنی وجود ندارد و توجه به مفهوم آیه و بیان ارتباط آن با درس، برای نیل به هدف این فعالیت کفایت می‌کند. برای انجام این فعالیت، روش ذیل توصیه می‌گردد:

۱. دو یا سه دانش‌آموز داوطلب آیه قرآن را همراه با ترجمه بلند بخوانند.
۲. همه دانش‌آموزان با هم آیه قرآن را همراه با ترجمه بلند بخوانند.
۳. دانش‌آموزان در گروه‌های چند نفره با توجه به مضمون آیه، در باره پرسش مطرح شده به گفت و گو بپردازند.
۴. از نمایندگان هر گروه بخواهید تا نتایج گفت و گوی خود را برای دیگران بیان کنند.
۵. در صورتی که توضیحات دانش‌آموزان برای روشن شدن مفهوم آیه قرآن کافی نباشد، با طرح سوالاتی آنان را در درک مفهوم آیه یاری کنید.

انتظار می‌رود دانش‌آموزان با توجه به تصویر ارائه شده از اردوی دانش‌آموزی در دامن طبیعت که نمونه‌هایی از آن را خودشان تجربه کرده‌اند، به پدیده‌هایی که خدا در طبیعت قرار داده از جمله آب، درخت، خورشید و.. اشاره نمایند و با توجه به مضمون آیه و تاکید بر نعمت بودن این پدیده‌ها، به ضرورت وجود این نعمت‌ها در طبیعت اشاره کنند

➤ **بین و بگو:** این بخش با انجام یک فعالیت عینی و ملموس از سوی دانش‌آموزان، موجب تثبیت مفاهیم درس و تعمیق یادگیری می‌شود. شما می‌توانید با تاکید بر این امر که استفاده صحیح از نعمت‌ها به عنوان یکی از بهترین راه‌های «تشکر» از خدا است، با توجه دادن دانش‌آموزان به تصاویر و امکان به کارگیری نعمت‌ها در مسیر درست و نادرست، آن‌ها را به راه‌های استفاده صحیح از نعمت‌ها، هدایت کنید. در این فعالیت انتظار می‌رود معلمان گرامی، حس کنجکاوی دانش‌آموزان را تحریک کنند

تا با دقت در محیط پیرامون خود و زندگی ملموس روزانه خود، مصادیق عینی دینداری و شکر گذاری را بیابند. تأکید این فعالیت بر این نکته قرار دارد که کارهای خوب ما به نوعی تشکر از خدا و تشکر عملی از خدا به خاطر نعمتهای بی شمارش می باشد.

➤ **با خانواده :** این فعالیت با توجه به تاثیر غیر قابل انکار خانواده در تثبیت هویت دینی آموخته شده ، طراحی گردیده است. از معلمان گرامی انتظار می رود در جلسه بعدی پیگیری جدی از نحوه انجام این فعالیت در خانه به عمل آورند.

* ارزشیابی

برای ارزشیابی تمام دروس هدیه های آسمان باید به تمام فعالیت های فردی و گروهی دانش آموزان (شامل فعالیت های کلاسی، فعالیت های پایانی هر درس، کار در منزل، بیان احساس، خلاقیت و ابتکار و...) از ابتدا تا انتهای تدریس توجه کنید.

نکته: آنچه پس از ارزشیابی اهمیت دارد، پیش بینی و اجرای برنامه های مناسب برای فرد یا گروهی از دانش آموزان است که به علل گوناگون، موفق به تحقق انتظارات درس نشده اند، این فرایند به گونه ای صورت گیرد که هر دانش آموز، از فرصتی مناسب برای تکمیل آموخته های خود بهره مند شود.

عناوین کارنامه	اهداف کلی	شماره درس	نشانه‌های تحقق	سطوح عملکرد
خداشناسی ، خودشناسی، قرآن کریم	- آشنایی با بخشندگی خدا	۱	- تلقی همه داشته ها به عنوان بخشش های خداوند برای رفع نیاز موجودات	- به نمونه‌های متنوعی ^{۱۰} از نیازهای انسان و موجودات و راه‌های رفع آنها با توجه به امکانات و توانایی‌هایی که خدا بخشیده است، اشاره می‌کند - در قالب متنی کوتاه از خداوند به خاطر بخشش نعمت‌هایش سپاسگزاری می‌نماید. - پیام قرآنی را می‌خواند و ضمن بیان مفهوم در باره آن توضیح می‌دهد.
	- آشنایی با نیازمندی انسان به نعمت های الهی		- به چند نمونه از نیازهای انسان و موجودات و راه‌های رفع آنها با توجه به امکانات و توانایی‌هایی که خدا بخشیده است، اشاره می‌کند - در قالب چند جمله از خداوند به خاطر بخشش نعمت‌هایش سپاسگزاری می‌نماید. - پیام قرآنی را می‌خواند و مفهوم آن را بیان می‌کند	
	- سپاس‌گزاری از نعمت‌های الهی		- به دو نمونه از نیازهای انسان و موجودات و راه‌های رفع آنها با توجه به امکانات و توانایی‌هایی که خدا بخشیده است، اشاره می‌کند - در قالب جمله‌ای، از خداوند به خاطر بخشش نعمت‌هایش سپاسگزاری می‌نماید. - پیام قرآنی را می‌خواند و مفهوم آن را بیان می‌کند	
	- آشنایی با پیام قرآنی ^۹		- به کمک آموزگار به نمونه‌هایی از نیازهای انسان و موجودات و راه‌های رفع آنها با توجه به امکانات و توانایی‌هایی که خدا بخشیده است، اشاره می‌کند - به کمک آموزگار در قالب جمله‌ای ساده از خداوند به خاطر بخشش نعمت‌هایش سپاسگزاری می‌نماید. - به کمک آموزگار پیام قرآنی را می‌خواند و مفهوم آن را بیان می‌کند.	

^۹ بر اساس راهنمای برنامه درسی دوره ابتدایی مصوب از سوی شورای عالی آموزش و پرورش؛ پیام‌های قرآنی، حیطه‌ای از اهداف آموزشی درس هدیه‌های آسمان است که هدف آن آشنایی دانش آموزان با برخی عبارات قرآنی متناسب با اهداف درس می‌باشد.

^{۱۰} منظور از ارائه «نمونه های متنوع»، بیان مثال هایی از ابعاد مختلف موضوع است؛ و منظور از «چند نمونه»، بیان مثال هایی در خصوص یکی از ابعاد موضوع است.

دانستنی های معلم

۱- در کتاب دینی سال گذشته، روش ما در بیان نعمتهای الهی، یادآوری این نعمتها بود. یعنی سعی در بیان اهمیت و آثار مهم آن نعمت بود. اما در این درس از روش دیگری برای بیان اهمیت نعمتها استفاده می‌کنیم. روشی که همچون روش گذشته ریشه در آیات قرآن دارد. نام این روش، «سلب نعمت» است.

یعنی قرآن کریم به منظور توجه دادن به نعمتها و نقش بی‌بدیل آنها در زندگی بشر، گاه مشکلات نبود آن نعمت را یادآور می‌شود تا مخاطب بداند که این نعمتی که به خاطر عادت به حضور آن، از اهمیت آن غافل شده است، چه نقش مهمی در زندگی او دارد و در صورت نبود آن چه اتفاقاتی می‌افتد. به عنوان مثال در سوره‌ی واقعه در آیات ۶۳ تا ۷۰ خداوند شرایطی را مطرح می‌کند که آب‌های زمین تلخ گردند و باغ‌ها و زراعت‌ها تبدیل به خاشاک گردند و سپس انسان را به تفکر در ارزش این نعمتها فرا می‌خواند. در این درس نیز سعی شده است تا اثرات نبودن برخی نعمتها را به دانش‌آموزان یادآور شویم تا آنها به جایگاه و ارزش آن نعمت پی ببرند.

۲- نکته دیگری که از این درس می‌توان استفاده کرد تفکر دقیق نوجوان داستان نسبت به اطراف خود است. این نوجوان از صحنه‌ای که دید بی تفاوت نگذشت و درباره پیرامون این مساله و زوایای آن به تفکر فرو رفت و از خود سوالاتی درباره نحوه‌ی زندگی فردی که به ظاهر دست نداشت پرسید. این توجه و دقت نسبت به نعمت‌های اطراف خود امری پسندیده است که خوب است دانش‌آموزان را نیز نسبت به آن تشویق کنیم.

۳- نکته دیگری که در رفتار این نوجوان به چشم می‌خورد و قابل تحسین است حس دلسوزی و شفقتی است که وی نسبت به فردی دارد که احساس می‌کند از نعمت دست برخوردار نیست. او دلش برای پیرمرد می‌سوزد و نگران وضعیت او می‌شود. این نکته فرصت خوبی است که دانش‌آموزان را نسبت به اهمیت دغدغه‌مند بودن نسبت به دیگران آگاه کنیم و این صفت پسندیده را مدح نماییم.

۴- یکی از راه‌هایی که برای درک بهتر نعمت‌های خدا وجود دارد این است که برای لحظاتی خود را جای کسانی بگذاریم که از نعمتی محروم هستند. همان‌گونه که این نوجوان برای لحظاتی خود را جای آن پیرمرد گذاشت و با خود گفت اگر من جای او بودم چه می‌کردم؟

این روش به درک بهتر نعمت‌های الهی و قدردانی بیشتر از این نعمت‌ها کمک می‌کند.